

WERBŐCZY JOGFORRÁSTANA, RENDI MAGYAR
JOGFELFOGÁS, A MAGYAR RENDI JOGFEJLŐDÉS
SAJÁTOS SÁGAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A JAGELLÓ-KORRA

LIKTOR Zoltán Attila
PhD-hallgató (PPKE JÁK)

„Mi, a kinek az alatt az egész idő alatt, a mióta Isten rendeléséből és parancsából a királyi méltóság polczára jutottunk és minden cselekvésünkben meg gondolatunkban kiválóbb törekvésünk nem volt s jelenleg sincs, mint az, hogy ezt az országot és annak lakosait, tudniillik a mi hű alattvalóinkat békés nyugalomban, jó törvények alatt, és a karok s rendek mindenikét régi és örökös szabadságában megtarthassuk.”
(Részlet II. Ulászló király IV. Dekrétumának preambulumból, 1500)

Magyarországon a Jagelló-kor (1490-1526) általában a süllyedés és a romlás évtizedeként, Jagelló-királyaink pedig gyengekező, tehetetlen bábokként élnek a történelmi köztudatban. De vajon tartható-e ez a százados (tév)hit, amely a Hunyadi Mátyás uralma és a Jagelló-korszak között már-már áthidalhatatlan szakadékot hasított? Valóban egy gyengekező, a törvénytelenségeket eltűrő, az országgal nem törődő, a hazai viszonyokat nem ismerő, az oligarchák által bábként ide-oda rángatott uralkodó volt Jagelló II. Ulászló? Vagy a fent idézett óhajának nagyon is eleget tenni akaró államférfi volt a cseh–magyar király, akinek negyedszázados uralma – elődeinek nyomdokain haladva – évszázadokra kiható alapvető közjogi elemekkel, és azokból levezethető közjogi alapelvekkel sáncolta körül (vagy engedte körülsáncolni) a rendi alkotmányt? Az utóbbi években, részben az új kutatások eredményeinek is köszönhetően jelentős

változás figyelhető meg a Jagelló-királyok uralkodásának megítélése terén,¹ ahogyan Werbőczy Hármaskönyve² és a Dózsa-féle felkelés átértékelése³ kapcsán is.

Ha az (alkotmány)jog oldaláról vizsgáljuk a kort, az általános vélekedéstől egészen eltérő kép rajzolódik ki számunkra. Magyarországon a nemzet, fejedelmeivel együtt olyan alkotmányt formált, amelynek legfőbb – többek között még mai alkotmányosságunk alapvető elemeit is jelentő – értéke többek között a Szent Korona-tanból levezethető jogállamiság, a korlátozott hatalom, valamint az államalkotó tényezők közötti hatalommegosztás volt. Az a hatalommegosztás, amely a rendi korban a király és a nemzet – amely utóbbi kifejezés alatt a következőkben nem a klasszikus liberalizmus etnikai nemzetfogalmát, hanem kizárólag a középkori nemzetfogalmat értjük és használjuk⁴ – jogait és kötelezettségeit kellett, hogy kiegyensúlyozza.

A mai (jogi) értelemben vett alkotmány-fogalmunk a XVIII. században keletkezett, azonban akkor még a *constitutio* szót használta a törvény.⁵ A *constitutio* a vizsgált korszakban még ‘rendelkezés’ értelemben volt ismeretes, következőképp azt kell mondanunk, hogy a rendi alkotmány az egy visszavetítés, mint fogalom, de csak mint fogalom, mert a valóságban, a gyakorlatban természetesen létezett. E kifejezést megelőzően ugyanis ‘sarkalatos jogainkról’, ‘régii szabadságainkról’, ‘kiváltságainkról’, ‘szokásainkról’, ‘mentességeinkről’ szóló formulák jelentek meg a korabeli dokumentumokban.

Az ország szabadságát az alkotmány magjának nevezi Bónis György, aki szerint az magában foglalja a nemesek kiváltságait, az úri joghatóságot, a szolgálatasoktól való mentességet, de egyben az ország szokásjogát és kötelezettségét is.⁶ Az idézett, „a mi hű alattvalóinkat békés nyugalomban, jó törvények alatt, a karok és rendek mindenikét régi szabadságában megtarthassuk” fordulatú királyi óhaj nem más tehát, mint az alkotmány megtartására, és a másokkal is való megtartatására irányuló törekvés ékes bizonyítéka. Azt, hogy mit értettek sarkalatos jogok alatt, szintén egy XVIII. századi

¹ NEUMANN Tibor: *A „Dobzsekirályról” egy kicsit másképp – Ötszáz éve halt meg II. Ulászló*. 2016. www.ujkor.hu. A korszak iránti hazai és nemzetközi érdeklődés valódi fokozódását jelenti az utóbbi években, hogy a korszakbeli dekrétumok forráskiadása 2012-ben jelent meg angol-latin nyelven, a *Decreta Regni Medievalis Hungariae IV.* kötete (1490-1526) keretében.

² Külföldi és hazai szerzők tollából számos, Jagellókkal és a korszakkal foglalkozó tanulmány, kötet látott napvilágot, többek között Martyn Radytól 2015-ben a *Customary Law in Hungary. Courts, Texts, and the Tripartitum*, vagy a 2014 tavaszán az MTA-n megtartott Werbőczy-konferencia, illetve az ott elhangzott előadások tanulmánykötetben történő kiadása is.

³ 2015-ben látott napvilágot C. Tóth Norbert és Neumann Tibor szerkesztésében a *Keresztesekből lázadók* című tanulmánykötet, amely az 1514. évi magyarországi eseményeket helyezi új megvilágításba, köztük az 1514 tavaszán és őszén tartott országgyűléseket is.

⁴ VARGA Zs. András: A közjogi autonómia előképe a Tripartitumban. In: CSEHI Zoltán – SZABÓ István – SCHANDA Balázs – VARGA Zs. András (szerk.): *A Hármaskönyv 500. évfordulóján*. Budapest, Pázmány Press. 2015. 30. „Ebben a felfogásban a nemzet olyan közösség, amelynek összetartozásában az intézményesültség és nem pedig a nyelv vagy az etnikai azonosság a legfontosabb.”

⁵ MÁRKUS Dezső (szerk.): *Corpus Juris Hungarici*. [a továbbiakban: *CJH*] Budapest, Franklin, 1899–1901. 1791. évi X. tc.

⁶ BÓNIS György: *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban*. Kolozsvár, Erdélyi Tudományos intézet, 1948. 542.

törvény árulja el nekünk, azon ugyanis a Werbőczy dekrétumának *primae nonus*ában felsorolt négy legfőbb nemesi szabadságot – azaz a királyi bíraskodás alá tartozást, a letartóztatás tilalmát, az adómentességet, és az ellenállási jogot – értették.⁷ Azt a négy legfőbb szabadságot, amelyre lényegében – erős tartóoszlopait képezve annak – felépült az egész alkotmány. Következésképpen így lehet összefűzni a sarkalatos jogok és rendi alkotmány fogalomrendszerét.

A rendi alkotmány egyik legmeghatározóbb elemének és a későbbi centralizációs kísérletekkel szembeni védekezés egyik legfontosabb eszközének a szokásjog bizonyult, mivel „a szokás az erkölcsökből származott az a jog, amely törvény hiányában törvény gyanánt szolgál”.⁸ A szokásjog kezdetben a jogéletnek meghatározó eleme volt, hiszen az írásbeliség széles körben történő elterjedése előtt ez volt az irányadó jogi norma. Ahogyan az írott jogforrások (törvény, lex) fontossága megnőtt, úgy szorult háttérbe az íratlan vagy írott szokásszerűség. A szokásjog jellege az írásba foglalás következtében nem változott meg, az továbbra is szokásjog maradt.⁹ Az írott és a nem írott jog évszázados küzdelme volt ez a harc, amely csak jóval később (1848) hozta meg az írott jog, azaz a törvény diadalát a szokásjoggal szemben.¹⁰ Ez utóbbi homlok egyenest szembehelyezkedett azzal a jogfelfogással, amelyet még Werbőczy úgy határozott meg, hogy a szokásjog hármassal rendelkezik: „interpretativam, est enim legum interpretis optima”, „obrogatoriam, quia derogat legi, quando est contra legem”, „imitativam, quia imitatur legem, ubi deficit lex”.¹¹ Azaz törvényt magyaráz, törvényt pótol, és törvényt ront, amely tehát egyértelműen meghatározta a törvény helyét, annak ugyanis csak a szokás értelmezésével volt szerepe a régi jogéletben. Az írott jogforrás (törvény) nem volt magasabb rendű a szokásjogi normánál! A rendi kori hazai jogunkban a törvények többnyire aktuálpolitikai paktumok, egyezségek vagy jogszükségletet kielégítő aktusok voltak, és nem feltétlenül a jogalkotó szilárd döntései.

Werbőczy úgy tartotta, hogy a törvény, ha későbbi mint a szokás, akkor lerontotta azt; a helyi szokás azonban akár a későbbi törvényt is leronthatta, de csak helyben, országosan már nem. Ez fordítva is állt, mert a később keletkezett szokás is leronthatta a korábbi törvényt.¹² A kiváltság (privilegium) esetében más volt a helyzet, azt ugyanis csak akkor törölhette el a későbbi általános törvény (lex generalis), ha az kifejezetten utalt rá.¹³ A kiváltság így a későbbi törvényt is lerontja, túl azon, hogy a kiváltságot a

⁷ *CJH*. 1741. évi VIII. tc.

⁸ WERBŐCZY István: Hármaskönyv. In: MÁRKUS Dezső (szerk.): *Corpus Juris Hungarici*. 1897. [a továbbiakban: *HK*]. Prol.10. „*consuetudo est ius quoddam moribus insitutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex*”.

⁹ Martyn RADY: *Customary Law in Hungary. Courts, Texts, and the Tripartitum*. New York, Oxford University Press, 2015. 20.

¹⁰ Íratlan jogforráson a szokásjogot érjük, amely lehetett írásba foglalva is, de nem volt olyan módon kihirdetve, mint a törvények, amelyeket az országgyűlés és a király együtt megalkotott, majd a király szentesített, és megküldött a vármegyéknek. Ez utóbbit tekintjük írásba foglalt jognak.

¹¹ *HK*. Prol.11. 3–5. §§.

¹² *HK*. Prol.12. 2. §.

¹³ *HK*. II. 8. 1. §., lásd: *CJH*. 1498. évi XXXIX. tc., amely Visegrád város kiváltságait kifejezetten eltörölte.

vármegyében ugyanúgy ki kellett hirdetni, mint a törvényeket.¹⁴ A vármegyék statútumai nem ellenkezettek sem az országos szokással sem a törvénnyel.¹⁵ A szokásjognak óriási szerepe volt, s amit mi úgy ismerünk, mint királyaink törvényei, azok csak a feületét karcolták a hazai (szokás)jognak. A feudális-rendi társadalomban a törvénynek alárendelt szerep jutott, amely fölött a szokásjog és a szokásszerűség dominált.

A legalitás (törvényhez kötöttség) mellett még nagyobb jelentőségű volt a legitimitás, amely azt mutatta meg, hogy mi tekinthető az emberek belső meggyőződése szerint is törvénynek. Ezt pedig a szokásjog volt hivatott szolgálni, hiszen azt mindenki ismerhette, mert a mindennapi élet része volt, és ennek következtében alakulhatott ki a gyakorlat, miszerint a törvények is csak a bírói jogalkalmazás útján váltak az országos jognak a részévé. Ez a megállapítás helytállóan bizonyul, mivel a dekrétumokból az rajzolódik ki számunkra, hogy 1500 előtt a törvények csak a királyok életére voltak hatályosak, azokat a következő királyoknak meg kellett erősíteniük.¹⁶ Ha ezt nem tették meg, akkor azok hatályukat veszítették, lényegében ez történt az I. Aranybulla negyedik cikkelyével, amelyet Anjou Lajos 1351-ben nem erősített meg, és ez által az a rendelkezés hatályát veszítette.¹⁷

Magyarországon a szokásjog meg tudta akadályozni a római jog teljes körű recepcióját, nálunk nem került arra olyan módon sor, mint ahogyan az a Szent Római Birodalomban az 1495. évi worms-i birodalmi gyűlésen keresztülvitt reformok keretében történt,¹⁸ ahol így „az új pénzgazdálkodás és a római jog bevezetése következtében a vidéken is megváltozott a kapcsolat a földesurak és a parasztok között. [...] Az átrendezés során viszont a parasztok többségét megfosztották attól a korábbi jogától, hogy szabadon használhassa a mezőket, erdőket, és a vizeket [...]. A hatalom birtokosait szolgálta most a keresztény erkölctől függetlenített jogrend.”¹⁹ Természetesen a római jognak volt hatása a magyar jogéletre, hiszen a peregrinatio révén a külföldi egyetemjárás következtében a legfelső és legműveltebb bírói rétegben, a királyi udvarban, püspöki székhelyeken és a felsőbbíróságokon a jog hiátusát római jogi megoldásokkal próbálták megtölteni, de a rendi jogéletben a magyar szokásjog dominanciáját megtörni nem tudták. Werbőczy hangsúlyozza is a hazai jog magyaros jellege megőrzésének szükségese-

¹⁴ SZAKÁLY Ferenc: *Ami Tolna vármegye középkori okleveleiből megmaradt (1314-1525)*. Szekszárd, Wosinszky Mór Múzeum, 1998. 75. (a továbbiakban: Tolna). A továbbiakban (is) az összes hivatkozott megyei hatósági oklevélnél nem a forráskiadványok oldalszámát, hanem az oklevelek sorszámát tüntetjük fel (például ez az oklevél: Tolna 75.) Czillely Borbála királyné 1413-ban kelt, Tolna vármegyének írott levelében arról értesíti az alispánt és a vármegyét, hogy Gadányi Mihály nemes úr minden birtokát és minden birtokjogát érintő ügyében személyesen fog ezentúl ítélni, azaz kiveszi a vármegye joghatósága alól, s ennek kihirdetését rendeli el.

¹⁵ *HK*. III. 2. 5. §.

¹⁶ *CJH*. 1500. évi. XLIII. tc., ZLINSZKY János: Werbőczy és a római jog recepciója. In: MÁTHÉ Gábor (szerk.): *A magyar jog fejlődésének fél évezrede: Werbőczy és a Hármaskönyv 500 esztendő múltán*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó, 2014. 205.

¹⁷ *CJH*. 1351. évi *Dekrétum Előbeszéd* 11. §.

¹⁸ A birodalmi kamarai bíróság (*Reichskammergerichts*) előtti perben a római jog alkalmazását rendelte el a worms-i reform abban az esetben, ha sem a városi jog, sem a tartományi jog nem szabályozta az adott kérdést.

¹⁹ HABSBERG Ottó: *V. Károly*. Budapest, Európa, 1994. 109.

ségét, ellenkező esetben ugyanis az „új törvények behozatalával Magyarország egész nemességének jogai szükségképp semmivé lennének”.²⁰

A jogalkalmazók jelentős része nem járt egyetemre, nem ismerte tüzetesen a *ius commune*²¹ rendelkezéseit – annak csupán a hazai szokásjogba, bírói gyakorlatba ivódott elemeit, de azt is csak a hazai jogon keresztül –, a jogot a vármegyében, a családban, az úriszéken, a szomszédoktól, tehát szokásjogi (azaz a magyar, hazai jogi) ismeretek szerzésével sajátította el. Ennek következtében a szokások ismerete és alkalmazása uralkodott a jogélet fölött. Ezt konzerválta még inkább Werbőczy Hármaskönyve – ami elsősorban nem a jogászai közönségnek készült²² –, amely kellően ‘forgatott’ volt a jogalkalmazók körében, és ami így szükségszerűen védte is a hazai jogot a külső behatásoktól.

Meg kell jegyeznünk ugyanakkor, hogy a vármegyei jogalkalmazás a lehető leggyorsabban követte a jogalkotást. Egy 1499-ben kelt, Ulászló királynak írt Szatmár vármegyei hatósági oklevél tanúsága szerint, az alispán az új (1498. évi) dekrétum értelmében („iuxta continentiam novi decreti”) előzetes királyi utasítás nélkül²³ terjesztette fel a sedria előtt folyó pert a királyi kúriába.²⁴ Werbőczy – európai híró művében – a hazai szokásjogot (consuetudo) foglalta egységes keretbe, amelynek mielőbbi elkészítését a rendek is sürgetve követelték a királytól,²⁵ mivel az írásba nem foglalt törvények és szokások számos, a jogalkalmazás terén felmerülő értelmezési problémát vetettek fel.²⁶ Külföldön tanult,²⁷ mégis, amit alkotott – a Tripartitum –, szinte egészen magyar lett és „amely a maga nemében koránt sem elvetendő, hanem tisztelendő kultúrárték a magyar jogállam kibontakozásának történetében”.²⁸

Werbőczy tudása a törvényekből, királyi, vármegyei hatósági oklevelekből, ügyvédi, bírósági és a kancelláriai szolgálatban eltöltött évek tapasztalataiból származott.²⁹ Nem alkotott új jogot, a magyar jogot, a szokásjogot gyűjtötte egybe, amint azt maga is leszögezi jogkönyve előszavában. „Azt pedig senki se hitesse el magával, mintha én magamnak akkora hatalmat tulajdonítottam volna, hogy új törvényeket merjek hozni és betoldani, hanem és csak azt, a mit elődeimtől kaptam és a minek követését a törvénykezésben és peres ügyek tárgyalásában láttam, hallottam és tanultam, mintegy

²⁰ HK. II. 6. 13. §.

²¹ ANDRÁSI Dorottya: A *ius commune* fogalma Zlinszky János felfogásában. *Iustum Aequum Salutare*, XII., 2016/1. 7–10.

²² RADY i. m. 17.

²³ C^{JH}. 1498. évi LXXI. tc.

²⁴ C. TÓTH Norbert (szerk.): *Szatmár megye hatóságának oklevelei. (1284-1526)*. Nyíregyháza, 2010. 445. (a továbbiakban: Szatmár)

²⁵ C^{JH}. 1498. évi VI. tc., 1500. évi X. tc.

²⁶ MIKÓ Gábor: Ismeretlen országgyűlési emlék a Jagelló-korból. Adatok az 1507 és 1514 közötti országgyűlések történetéhez, valamint Werbőczy Hármaskönyvének elkészültéhez. *Történelmi Szemle*, 2014/3. 460. Mikó Gábor a Werbőczynek adott megbízást az elkészültét megelőző 2-3 évre teszi, de már legújabbán Martyn Rady is határozottan 1507 utáni időpontra teszi a megbízást, ld. RADY i. m. 16.

²⁷ Martyn Rady a krakkói egyetemet jelöli meg, RADY i. m. 17.

²⁸ ZLINSZKY János: Mit jelképez ma Werbőczy? In: CSEHI–SZABÓ–SCHANDA–VARGA i. m. 19.

²⁹ RADY i. m. 25.

egy könyvbe gyűjtöttem és rendbe szedtem.” Római jogi és a kánonjogi elemek tucatjai nem kerültek bele a műbe, hiszen az nem képezte a magyar szokásjog részét, az az európai *ius commune* része volt és írásba volt foglalva, így azt a külföldi egyetemen tanult jogászok ismerhették. „Werbőczy a közös jog mellett a Magyarországon sajátosan érvényesülő jogot rendszerezte.”³⁰

A Tripartitum királyi jóváhagyásából arra következtet(het)ünk, hogy a gondot az jelent(h)ette, amikor a hazai szokásjogot kellett volna alkalmazni, vagy éppenséggel bizonyítani. Az eltérő jogértelmezés az ítélkezési gyakorlatban ugyancsak bizonytalansághoz vezet(het)ett. A bíróságok a felek és a fellebbviteli fórumok meggyőzésére is gyakran hangsúlyozták a „joggal egybehangzó” döntéshozatalukat,³¹ amely persze nem hozott mindig osztatlan sikert. 1494-ből maradt fenn II. Ulászló által Szabolcs,³² 1497-ből pedig egy Ugocsa vármegyének írott levele, amelyben arra utasítja a vármegyét, hogy az a „joggal egybehangzóan” hozzon ítéletet.³³ Ezt a jogbizonytalanságot volt hivatott orvosolni a Tripartitum, amely az országos szokásjogot (*municipialis consuetudo*) rögzítette írásos formában. A hazai jog pedig – Werbőczy értelmezésében³⁴ – a hazai szokásjog, amelyet három konstitutív elem alkotott: „először a közönséges rendeletek és végzemények, másodsor a fejedelmi kiváltságlevelek, harmadszor pedig: az ország rendes bíráinak ítéletei”.³⁵

A törvények, privilégiumok, és a bírói ítéletek csak a gyakorlat, a *consuetudo* által váltak az országos jognak alkotórészeivé, amit nem fogadott be a praxis, azt kilökte magából a jogalkalmazás.³⁶ „A rend részben nyilván a régi törzsi szokások során alakult ki, de adott történelmi pillanatban közös döntés is formálta: törvényhozói aktus, szer, társadalmi-nemzeti szerződés a hatalmat megosztó nemzeti elemek között. A szokást alkotmányozó döntés egészítette ki, tette teljessé, hogy aztán a történelmi szükségletek és a hatalom hordozóinak egyénisége alakítsa, tartalommal töltse ki.”³⁷

A jog tehát nem a királyi hatalomból származtatta erejét, hanem az állandó és ismétlődő gyakorlatból. 1498-ból maradt ránk egy Szatmár vármegyei oklevél, amelyben az alispán és a szolgabírák emlékeztetül adják, hogy eljárásukat „a törvényszék gyakorlata és a jog rendje” („iuxta ritum sedis et processum iuris”) szerint folytatták le.³⁸ A királyok alkotmányosértő rendelkezései a szokásjog és a bírói gyakorlat szűrőjén fennakadtak tehát, amit e mellett Werbőczy sorai is megerősítenek, miszerint „a fejede-

³⁰ ZLINSZKY (2014) i. m. 207.

³¹ C. TÓTH Norbert: *Szabolcs megye hatóságának oklevelei II. (1387-1526)*. Budapest–Nyíregyháza, 2002. 479. (a továbbiakban: Szabolcs II.)

³² Szabolcs II. 697.

³³ C. TÓTH Norbert: *Ugocsa megye hatóságának oklevelei (1290-1526)*. Budapest, 2006. 131. (a továbbiakban Ugocsa)

³⁴ RADY (2015) i. m. 25.

³⁵ HK. II. 6. 1–3. §§. „*primo ex constitutionibus, et decretis publicis, secundo autem; ex principium privilegii, tertio vero; ex iudicium ordinariorum regni sententiis*”.

³⁶ ZLINSZKY János: Werbőczy jogforrástana. In: ZLINSZKY János (szerk.): *A XII táblától a 12 ponton át a magánjog új törvénykönyvéig: Válogatott tanulmányok*. Budapest, Szent István Társulat, 2013. 170.

³⁷ ZLINSZKY János: Történelmi alkotmányunk fejlődése 1. *Magyar Szemle*, 11., 2002/3–4. 32.

³⁸ Szatmár 441. 0.

lem a maga akaratából és önkényesen a magyar nemzet régi szabadságának ártalmára semmit sem rendelhet, hanem össze kell hívnia és megkérdeznie a népet; ha vajjon ennek az ilyen törvények tetszenek-e vagy sem? a kik ha igennel felelnek, azontúl az ilyen végzéseket (az isteni és természeti jog mindig épségben maradván) törvényekül tartjuk meg.”³⁹ E szabály teljes mértékben útját állta a királyi akarat törvényellenes érvényesülésének akkor, amikor a jogtudós úgy fogalmaz, hogy „az egész nemzet régi szabadságának ártalmára semmit sem rendelhet”, értve a szabadság kifejezés alatt a jogokat, amely a régi szokások, kiváltságok alapján megillette a nemzetet.

A király mellett a rendek a szokásjog jól meghatározott módján részt vettek az ország kormányzatában, amely elsősorban továbbra sem nem ellenzéki, hanem közös kormányzást jelentett.⁴⁰ A királyi tanácsban a Jagelló-korban nemcsak a főpapok, bárók, de a nemesség is döntéshozóként ült bent,⁴¹ a királyi rendeletek a tanács hozzájárulása nélkül érvénytelenek voltak,⁴² az ország közjára ellen cselekvők pedig nem (csak) a királynak, hanem az országgyűlésnek (is) felelősséggel tartoztak, még hozzá politikai és jogi felelősséggel egyaránt.⁴³ Az ülnökök az alkotmány betartására (egész ország közjára és hasznára) kötelesek esküt tenni az országgyűlésen, közjogi kötelességeik ellátását biztosítandó pedig éves fizetést húznak, de nem a királytól, hanem az országtól,⁴⁴ amely a királytól való anyagi-pénzügyi függetlenséget biztosított a nemességet képviselő ülnököknek.

A megelőző korszakokhoz képest, azt messze meghaladó számú törvénycikkely került be a Jagelló-korból a dekrétumukat később összefoglaló Corpus Jurisba. Műve előszavában Werbőczy maga is méltatja Jagelló II. Ulászló királynak az alkotmány védelme érdekében tett erőfeszítéseit: „Felséged legvirágzóbb országainak az egység felbonthatatlan kapcsával való állandósítására is alkalmasabb dolog semmi sem történetelt, mint az, hogy ez ország törvényei és határozatai, melyeket ez előtt a legsűrűbb homály és sötétség borított, Felséged vezérlete és hatalma alatt az írás fényével megvilágítva Felségednek oly nagy méltóságával köztudomásra jussanak.”⁴⁵ A Habsburg-korszakban a rendi magyar államrend (1526-1848) fennmaradásának zálogát maga a rendi jogrendszer, az ahhoz való ragaszkodás jelentette, amelynek legfontosabb sarokköve éppen Werbőczy Tripartituma volt. A Mohácsot megelőző negyven esztendő az alkotmányjog szemszögéből tekintve korántsem sötét folt Magyarország történetében, hanem éppen ellenkezőleg, alapvető fontosságú időszak volt, amely erős ‘fegyvert’ adott a nemzet kezébe a Habsburg-királyokkal – a sajátos magyar rendi alkotmányosság megtartásáért – folytatott sokszázados küzdelemben. Ne feledjük, maga a Hármaskönyv (1514) is a Jagelló-kor produktuma!

³⁹ HK. II. 3. 3. §.

⁴⁰ TRINGLI István: A rendiség és a Szent Korona-tan. In: DOBSZAY Tamás et al. (szerk.): *Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon a kezdetektől 1918-ig*. Budapest, Országgyűlés Hivatala, 2013. 27.

⁴¹ CJH. 1500. évi X. tc. 1–3 §.

⁴² CJH. 1507. évi V tc. 1. §.

⁴³ CJH. 1507. évi VII. tc. 1. §.

⁴⁴ CJH. 1500. évi X. tc. 4–8. §§.

⁴⁵ HK. Előszó.

